

Fundur náttúruverndarnefndar Þingeyinga 1. nóvember 2017 Fundargerð nr. 4-2017

Kl. 13.20 Mættir á skype: Þorkell Lindberg Þórarinnsson, Gréta Bergrún Jóhannesdóttir og Arna Hjörleifsdóttir

1. Umsögn um frummatsskýrslu vegna fyrirhugaðrar virkjunar í Svartá í Bárðardal.

Náttúruverndarnefnd Þingeyinga hefur fengið til umsagnar frummatsskýrslu vegna fyrirhugaðrar virkjunar (allt að 9,8 MW) í Svartá í Bárðardal. Nefndin kynnti sér fyrirliggjandi gögn, fjallaði um málið og komst að eftirfarandi niðurstöðu:

Náttúruverndarnefnd Þingeyinga er mjög ósammála því mati framkvæmdaraðila að áhrif virkjunar séu að mestu óveruleg til nokkuð neikvæð og að virkjunin sé ekki líkleg til að hafa umtalsverð umhverfisáhrif í för með sér.

Í sérfræðiskýrslum og tilvitnuðum heimildum kemur skýrt fram að vistkerfi það sem Svartá myndar með Suðurá og Svartárvatni á sér ekki hliðstæðu hér á landi aðra en Mývatn og Laxá. Svæðið er í raun einstakt á heimsvísu og hefur alþjóðlegt verndargildi samkvæmt þeim skuldbindingum sem Ísland hefur undirgengist með Ramsar- og Bernar-samningunum. Húsönd og straumönd einkenna þetta vistkerfi og er vatnasvið Svartár og Suðurrár helsta búsvæði húsandar á Íslandi og í Evrópu utan Mývatns og Laxár, eitt af örfáum. Báðar tegundir eru friðaðar skv. íslenskum lögum og á Válista. Fjöldi húsanda uppfyllir alþjóðleg viðmið um alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði og er vatnasvið Svartár og Suðurrár eitt af 31 alþjóðlega mikilvægum votlendum og öðrum svæðum fyrir fugla inn til landsins á Íslandi skv. nýútkomnu fjölríti Náttúrufræðistofnunar Íslands. Heimildir eru að auki fyrir því að vægi vatnasviðisins gagnvart húsandastofninum sé enn meira þegar fæðubrestur verður á vatnasviði Mývatns- og Laxár. Fjöldi straumanda heggur nærri alþjóðlegum verndarviðmiðum, miðað við tæplega 20 ára gamalt stofnmat. Talningar á helsta varpbúsvæði straumanda á Íslandi og í heiminum, Laxá í Mývatnssveit, benda til að straumönd hafi fækkað talsvert á undanförunum árum, sem gæti verið vísbending um að íslenski stofninn hafi dregist saman síðan stærð hans var metin. Mikilvægi Svartár fyrir straumendur gæti því verið vanmetið í frummatsskýrslunni.

Fyrirhuguð virkjun mun skerða og mjög líklega eyðileggja hluta af hentugu og um leið mikilvægu búsvæði þessara tveggja ábyrgðartegunda Íslands. Húsöndin er viðkvæmari fyrir skerðingu, enda byggir hún afkomu sína af vatnasviðinu árið um kring og hefur ekki að mörgum öðrum hentugum búsvæðum að ganga hér á landi. Í frummatsskýrslu er því ranglega haldið fram að það svæði sem raskast mun vegna virkjunarinnar sé það svæði sem síst sé mikilvægt fyrir húsendur. Í sérfræðiskýrslu Náttúrustofu Norðausturlands má sjá að hólmasvæðið neðan Svartárgljúfurs er mikilvægt húsöndum að vori og sama svæði var fjölsótt af húsöndum þegar átubrestur varð í Mývatni árið 1989. Líklega er það breytilegt milli ára og árstíma hvernig húsendur og straumendur nýta einstaka hluta vatnasviðs Svartár og Suðurrár, eins og talningagögn og heimildir benda til. Í frummatsskýrslu er hins vegar ekkert fjallað um mikilvægi vatnasviðs Svartár og Suðurrár fyrir húsendur að vetri til, né heldur um tengsl svæðisins við Mývatn og Laxá hvað húsandastofninn varðar. Það ber að líta á vatnasviðið og búsvæði húsanda Íslandi almennt sem eina heild, bæði í tíma og rúmi en ekki einstaka búta, þegar fjallað er um svo fágæta tegund sem húsönd er. Miðað við þær upplýsingar sem liggja fyrir er ekki hægt að útiloka að skerðing búsvæða húsanda í Svartá,

sem ráðgerð er skv. frummatsskýrslunni, geti komið niður á íslenska og um leið evrópska húsandastofninum. Að raska einstöku vistkerfi Svartár og Suðurár og þar með búsvæði fágætra ábyrgðartegunda með þeim hætti sem ráðgert er getur aldrei talist annað en umtalsverð umhverfisáhrif að mati Náttúruverndarnefndar Þingeyinga.

Mjög skert vatnsrennsli með minna lífrænu reki og breytt efnasamsetning vatnsins um farveg milli fyrirhugaðrar stíflu og stöðvarhúss, eins og lesa má um í sérfræðiskýrslu (minnisblaði) Hafrannsóknastofnunar, mun ekki einungis leiða til afleitra fæðuskilyrða fyrir endur, heldur líka fyrir laxfiska. Óvíst er einnig hvernig skert rennsli um farveginn neðan stíflu mun hafa áhrif á fiskigengd. Losun krupa og íss framhjá stíflu að vetrum mun auka enn á þessi neikvæðu áhrif með því að þurrka upp farveginn á tímum og gæti virkjunin því hreinlega eyðilaggt lífsskilyrði smádýralífs milli stíflu og stöðvarhúss. Þá mun skert rennsli að öllum líkindum gera hólma milli stíflu og virkjunar aðgengilega fyrir bæði sauðfé og ref, sem getur bæði komið niður á gróðri og fuglavarpi í hólmunum, sem ekki er lýst í frummatsskýrslu. Ekki er heldur fjallað nægilega um rofhættu sem skapast mun í hólum og við árbakka. Gröfuæfingar í árfarvegnum til að reyna halda rennsli í kring um hólma eru vægast sagt gagnrýniverðar. Neikvæð áhrif á vatnalíf, fiska og endur vegna skerts rennslis um farveg Svartár neðan stíflu eru því stórlega vanmetin.

Í frummatsskýrslunni kemur fram að samkvæmt svokölluðum 0-kosti (óbreytt ástand) skapast ekki grundvölur fyrir jákvæð samfélagsleg áhrif áhrif sem fylgja þessu verkefni. Jafnframt yrði ekki af neikvæðum áhrifum virkjunar á umhverfisþætti svo sem á landslag og lífríki í ánni og á gróður á landi. Sé litið nánar á þau jákvæðu samfélagslegu áhrif sem vísað er til vegna fyrirhugaðrar virkjunar, þá eru þau nær engin til lengri tíma þar sem orkan verður seld út úr samfélaginu. Ekki hefur verið sýnt fram á að virkjunin skapi störf í samfélaginu, svo neinu nemi, nema á byggingartíma. Í umsögn Rannsóknamiðstöðvar ferðamála kemur fram að áhrif á útivistar- og náttúruferðamennsku, sem eru helstu áherslur í ferðaþjónustu á svæðinu, eru talin verða neikvæð og að virkjunin muni ekki falla að þeirri mynd sem svæðið hefur sem mannvistarlandslag með náttúru og hefðbundinn landbúnað. Slíkt getur varla talist til annars en neikvæðra samfélagsáhrifa. Einungis er því um arðbæra fjárfestingu einkaaðila að ræða, sem selja munu rafmagn inn á dreifikerfi landsins. Þegar vegin er sú framkvæmd sem lögð er fram í frummatsskýrslu á móti 0-kosti má ljóst vera hann vegur þyngra, svo miklu nemur. Fasteignagjöld til sveitarfélags og greiðslur til örfárra landeigenda geta á engan hátt réttlætt þau neikvæðu umhverfisáhrif sem framkvæmdinni fylgja og tilgreind hafa verið hér að framan.

Að framansögðu má ljóst vera að Náttúruverndarnefnd Þingeyinga telur rétt að hverfa frá framlögðum hugmyndum um virkjun Svartár í Bárðardal. Það yrði Íslendingum, ekki síst Þingeyingum sem á sínum tíma vörðu Mývatn og Laxá, mikill álitshnekkir að heimila slíka framkvæmd í ljósi sérstöðu svæðisins og ótvíræðs verndargildis. Í stað virkjunar leggur nefndin til að hafinn verði undirbúningur að friðlýsingu vatnasviðs Svartár og Suðurár.

Fleira ekki gert.

Fundargerð lesin og fundi slitið 14.35